

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงอธิบาย (explanatory design) ศึกษาความสัมพันธ์ของกลุ่มตัวแปรที่จะอธิบายความสัมพันธ์และทิศทางของความสัมพันธ์ตามสมมติฐานว่า การสนับสนุนทางครอบครัวและความร่วมมือในการรักษาผู้ป่วยวัณโรคมีความสัมพันธ์กันเชิงบวก ซึ่งมีวิธีการศึกษาดังนี้

ลักษณะของประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้ป่วยซึ่งมาตรวจที่ศูนย์วัณโรคเขต 10 เชียงใหม่ ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นวัณโรค ขึ้นทะเบียนรับการรักษาวัณโรคของศูนย์วัณโรคเขต 10 เชียงใหม่ โดยได้รับการรักษาด้วยสูตรยาตามแผนการรักษาของแพทย์ ได้แก่ อันดับแรก 4-8 เดือน สูตรยาอันดับสอง 6-8 เดือน และสูตรยาระยะยาว ดังนั้นผู้ป่วยต้องได้รับการรักษามาแล้ว 4 เดือนขึ้นไป มีจำนวนทั้งสิ้น 243 รายในปีงบประมาณ 2539

กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ป่วยที่ขึ้นทะเบียนรักษาวัณโรคของศูนย์วัณโรคเขต 10 เชียงใหม่ และรับยาตามแผนการรักษาของแพทย์มาแล้วอย่างน้อย 4 เดือนขึ้นไป จำนวน 151 ราย คำนวณโดยสูตรของยามาเน (Yamane, 1973, p. 725) เลือกโดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยจับฉลากแบบแทนที่ จำนวน 243 ราย หลังจากนั้นดำเนินการส่งจดหมาย หรือโทรศัพท์ขออนุญาตทำการศึกษา กลุ่มตัวอย่างมารับการสัมภาษณ์ ณ ศูนย์วัณโรคเขต 10 เชียงใหม่จำนวน 73 ราย และสัมภาษณ์ที่บ้าน จำนวน 78 ราย ยกเว้นในรายที่ผู้ป่วยไม่อนุญาตให้สัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นจากการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแบบบันทึกทะเบียนประวัติการมารับการรักษาของผู้ป่วยวัณโรคของศูนย์วัณโรคเขต 10 เชียงใหม่ แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยข้อมูล 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย อายุ เพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ภูมิลำเนาปัจจุบัน อาชีพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ข้อมูลการตรวจรักษาก่อนการมารับการรักษาด้วยโรคจากศูนย์โรคเขต 10 เชียงใหม่ ระยะเวลาการป่วยก่อนการวินิจฉัยว่าเป็นวัณโรค ความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมขณะป่วย บุคคลที่ให้การดูแลและการปรึกษา ผลการตรวจเสมหะและเอกซเรย์ปอดจากแบบบันทึกทะเบียนประวัติการมารับการรักษา จำนวนทั้งสิ้น 18 ข้อ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความร่วมมือในการรักษาวัณโรค ประกอบด้วย พฤติกรรมการปฏิบัติตามแผนการรักษา เช่น การรับประทานยา การขาดยา การลดจำนวนยา การมาตรวจตามนัด การมาตรวจเสมหะ เอกซเรย์ปอด การรักษาวัณโรคจากที่อื่น อาการผิดปกติขณะรักษาวัณโรคและการแก้ปัญหา การดื่มสุราและการสูบบุหรี่ จำนวนทั้งสิ้น 15 ข้อซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นความหมายทางบวก 9 ข้อ และความหมายทางลบ 6 ข้อ โดยลักษณะคำตอบเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) 4 ระดับ โดยมีคะแนนเต็มในหมวดความร่วมมือในการรักษาวัณโรค 60 คะแนน

ส่วนที่ 3 การสนับสนุนทางครอบครัวแบ่งออกเป็น การสนับสนุนด้านอารมณ์ การสนับสนุนด้านการช่วยเหลือยกย่อง การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร และการสนับสนุนด้านเงินทอง สิ่งของหรือการให้บริการ จำนวน 33 ข้อ โดยคะแนนเต็มในหมวดการสนับสนุนทางครอบครัว 132 คะแนน แบ่งเป็นข้อความที่แสดงการสนับสนุนทางครอบครัวทางบวก 17 ข้อ และการสนับสนุนทางครอบครัวทางลบ 16 ข้อ โดยลักษณะคำตอบเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 4 ระดับ ซึ่งแบ่งการสัมภาษณ์การสนับสนุนทางครอบครัวออกเป็น 4 ด้าน คือ การสนับสนุนด้านอารมณ์ 9 ข้อ แบ่งเป็นข้อความทางบวก 6 ข้อ ข้อคำถามทางลบ 3 ข้อ การสนับสนุนด้านการช่วยเหลือยกย่อง 7 ข้อ แบ่งเป็นข้อความทางบวก 3 ข้อ ข้อคำถามทางลบ 4 ข้อ การสนับสนุนทางด้านข้อมูลข่าวสาร 6 ข้อ แบ่งข้อความทางบวก 3 ข้อ ข้อคำถามทางลบ 3 ข้อ การสนับสนุนด้านเงินทอง สิ่งของหรือการให้บริการ 11 ข้อ แบ่งเป็นข้อความทางบวก 5 ข้อ ข้อคำถามทางลบ 6 ข้อ

การหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ศึกษาได้สร้างขึ้นเอง ทำการตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์

จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการควบคุมโรคติดต่อ 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญทางอายุรกรรม 2 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญสาขาการพยาบาลอายุรกรรม 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญสาขาการพยาบาลโรคติดต่อ 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วมีความเห็นในแบบสอบถามตรงกันมากกว่าร้อยละ 85 นำมาปรับปรุงแก้ไขแล้วจึงนำมาเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง หลังจากนั้นนำไปทดลองใช้กับผู้ป่วยวัณโรคที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา จำนวน 30 ราย ณ โรงพยาบาลชุมชนสันป่าตอง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ แล้วนำแบบสัมภาษณ์ในส่วนของความร่วมมือในการรักษาวัณโรค ซึ่งต้องใช้วิธีหาค่าความเชื่อมั่นโดยนำไปทดลองซ้ำกับผู้ป่วยวัณโรคกลุ่มเดิมในเวลา 2 สัปดาห์ต่อมา (test-retest method) เพราะข้อคำถามเป็นพฤติกรรมที่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง (ศรีพรรณ กันทะวัง, 2539, หน้า 3) หาค่าความสัมพันธ์ (correlation between forms) ระหว่างคะแนนความร่วมมือครั้งแรกและครั้งที่สองเท่ากับ .95 ส่วนการสนับสนุนทางครอบครัวได้คำนวณหาค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) ด้วยวิธีของครอนบาค (Cronbach's method) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .80 (บุญธรรม กิจปรีดาวิสุทธิ, 2535, หน้า 206-207)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและมีผู้ช่วยสัมภาษณ์ 2 ท่าน เป็นพยาบาลที่มีความรู้และประสบการณ์ในการดูแลผู้ป่วยวัณโรค ตามขั้นตอนดังนี้

1. นำหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อติดต่อขออนุญาตและขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก ศูนย์วัณโรคเขต 10 เชียงใหม่ สำนักงานควบคุมโรคติดต่อเขต 10 เชียงใหม่
2. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือ ผู้อำนวยการศูนย์วัณโรคเขต 10 เชียงใหม่ หัวหน้าฝ่ายตรวจรักษาและเจ้าหน้าที่ฝ่ายตรวจรักษา เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ในการศึกษาและขอความร่วมมือในการนัดหมายผู้ป่วย
3. เก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ข้อมูลการมารับบริการตรวจรักษาของผู้ป่วยจากศูนย์วัณโรคเขต 10 เชียงใหม่
4. คัดเลือกกลุ่มประชากรที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดจากทะเบียนผู้ป่วย
5. จดหมายหรือโทรศัพท์ขอความร่วมมือผู้ป่วยเพื่อสัมภาษณ์ที่ศูนย์วัณโรคหรือที่บ้านผู้ป่วย และขออนุญาตผู้ป่วยที่ได้รับเลือกเข้าศึกษา บอจุดประสงค์ในการศึกษา เมื่อผู้ป่วย

ยินดีเข้าร่วมในการศึกษาจะเริ่มเก็บข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์ โดยผู้ศึกษาและผู้ช่วยสัมภาษณ์ 2 ท่าน ซึ่งได้รับการปฐมนิเทศจากผู้ศึกษาแล้ว

6. นำแบบสัมภาษณ์ที่รวบรวมได้มาตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์และจัดเป็นหมวดหมู่

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/FW (Statistical Package for the Social Science for Windows) ซึ่งมีรายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย

2. ข้อมูลเกี่ยวกับการเจ็บป่วยก่อนการวินิจฉัยโรค บุคคลผู้ให้การดูแล และให้การปรึกษา ผลการตรวจเสมหะและเอกซเรย์ปอดเมื่อรักษาวัดโรคของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ

3. ข้อมูลความร่วมมือในการรักษาวัดโรคได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน 3 ลักษณะ ได้แก่

3.1 กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนตามที่ระบุไว้เป็นมาตราส่วนประเมินค่า 4 ระดับ คือ

3.1.1 ข้อคำถามที่แสดงความร่วมมือในการรักษาวัดโรคทางบวก

ปฏิบัติตามทุกครั้ง	ให้คะแนน	4 คะแนน
ไม่ปฏิบัติ 1-2 ครั้ง	ให้คะแนน	3 คะแนน
ไม่ปฏิบัติ 3-4 ครั้ง	ให้คะแนน	2 คะแนน
ไม่ปฏิบัติ มากกว่า 4 ครั้ง	ให้คะแนน	1 คะแนน

3.1.2 ข้อคำถามที่แสดงความร่วมมือในการรักษาวัดโรคทางลบ

ไม่ปฏิบัติทุกครั้ง	ให้คะแนน	4 คะแนน
ปฏิบัติ 1-2 ครั้ง	ให้คะแนน	3 คะแนน
ปฏิบัติ 3-4 ครั้ง	ให้คะแนน	2 คะแนน
ปฏิบัติมากกว่า 4 ครั้ง	ให้คะแนน	1 คะแนน

3.2. แบ่งคะแนนความร่วมมือในการรักษาวัณโรคเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

3.2.1 ความร่วมมือในการรักษาวัณโรคมก คือ ผู้ที่มีคะแนนเท่ากับหรือมากกว่าคะแนนเฉลี่ย

3.2.2 ความร่วมมือในการรักษาวัณโรคน้อย คือ ผู้ที่มีคะแนนน้อยกว่าคะแนนเฉลี่ย

3.3 วิเคราะห์ข้อมูลของความร่วมมือในการรักษาวัณโรคด้วยความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย

4. ข้อมูลการสนับสนุนทางครอบครัวได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน 3 ลักษณะ ได้แก่

4.1 เป็นเกณฑ์การให้คะแนนตามที่ระบุไว้เป็นมาตราส่วนประเมินค่า 4 ระดับ โดย

4.1.1 ข้อคำถามที่แสดงการสนับสนุนทางครอบครัวทางบวก		
มาก	คือ ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกของผู้ตอบมากที่สุด	4 คะแนน
ปานกลาง	คือ ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกเป็นส่วนมาก	3 คะแนน
น้อย	คือ ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกของผู้ตอบน้อยที่สุด	2 คะแนน
ไม่เคย	คือ ข้อความนั้นไม่ตรงกับความรู้สึกของผู้ตอบมากที่สุด	1 คะแนน

4.1.2 ข้อคำถามที่แสดงการสนับสนุนทางครอบครัวทางลบ		
มาก	คือ ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกของผู้ตอบมากที่สุด	1 คะแนน
ปานกลาง	คือ ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกเป็นส่วนมาก	2 คะแนน
น้อย	คือ ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกของผู้ตอบน้อยที่สุด	3 คะแนน
ไม่เคย	คือ ข้อความนั้นไม่ตรงกับความรู้สึกของผู้ตอบมากที่สุด	4 คะแนน

4.2 แบ่งคะแนนการสนับสนุนทางครอบครัวเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

4.2.1 การสนับสนุนทางครอบครัวมาก คือผู้ที่มีคะแนนเท่ากับหรือมากกว่าค่าเฉลี่ย

4.2.2 การสนับสนุนทางครอบครัวน้อย คือผู้ที่มีคะแนนน้อยกว่าคะแนนเฉลี่ย

4.3 วิเคราะห์ข้อมูลของการสนับสนุนทางครอบครัว ด้วยความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนการสนับสนุนทางครอบครัวและคะแนนความร่วมมือในการรักษาวัณโรค โดยคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient)